

УДК 811.112.2'01'36:81'38

DOI <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2024/8/12>

Ольга ШАПОЧКИНА

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри германської філології, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053

ORCID: 0000-0002-9575-0415

o.shapochkina@kubg.edu.ua

Бібліографічний опис статті: Шапочкіна, О. (2024). Категорія стану давньогерманських мов у контексті елімінації мовних явищ надлишковості. *Folia Philologica*, 8, 99–105, doi: <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2024/8/12>

КАТЕГОРІЯ СТАНУ ДАВНЬОГЕРМАНСЬКИХ МОВ У КОНТЕКСТІ ЕЛІМІНАЦІЇ МОВНИХ ЯВИЩ НАДЛИШКОВОСТІ

У статті реалізовано різні напрями дослідження категорії стану давньогерманських мов у річищі динамічної синхронії в контексті елімінації мовних явищ надлишковості. Наукова розвідка передбачає виявлення й зіставлення факторів, які зумовлюють морфосинтаксичні зміни категорії стану у межах мовних ареалів: готсько-скандинавського (готська та давньоісландська мови) та західногерманського (готська, давньоанглійська, давньоверхньонімецька та давньосаксонська мови). Дослідження має на меті пошук нових універсалій, діахронних констант, пов'язаних зі становленням категорії стану у давньогерманських мовах у межах міжареальної опозиції. Проблемність в інтерпретації категорії стану давньогерманських мов полягає в її опозиційності, багатоаспектності, полісемантичності, змістовій незавершеності. Зокрема у дослідженні здійснено зовнішній опис парадигми категорії стану, відновлення попереднього етапу розвитку її граматичної підсистеми; встановлення шляхів її генези у динамічній синхронії. Процес виникнення первісних реліктових станових конструкцій давньогерманських мов відбувався нерівномірно: активному стану протистояли спорадичні конструкції із семами становості, зворотності, інертності (бездіяльності) тощо. Результати типологічних досліджень специфіки зародження й розвитку категорії стану, її станових конструкцій суттєво розширили уявлення про функціонування парадигми категорії стану на прикладі давньогерманських мов, дали змогу визначити асиметричність станових опозицій всередині парадигми за ареальними ознаками. Ключовими знахідками у вивченні парадигми категорії стану стали прадавні конструкції, які утворили асиметричну опозицію активному стану, кількісні показники таких конструкцій та різний ступінь здатності до їх подальшої граматикизації обумовлений різноманітними інтра- та екстралінгвальними чинниками. Інтегральний підхід до фактів уможливив пояснення певних відхилень від первісних напрямів розвитку категорії стану і тим самим сприяв розкриттю взаємодії внутрішніх і зовнішніх чинників мовного розвитку. Запропонована методика, результати та висновки наукової статті можуть бути використані в подальших теоретичних розробках у царині не тільки історичної морфології, але й у роботах із проблематики загальної теорії мовної еволюції та механізмів розвитку мовних систем.

Ключові слова: категорія стану, станова пракатегорійна конструкція, медіопасив, давньогерманські мови, елімінація мовних явищ.

Olga SHAPOCHKINA

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Germanic Philology, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 Bulvarno-Kudriavska str., Kyiv, Ukraine, 04053

ORCID: 0000-0002-9575-0415

o.shapochkina@kubg.edu.ua

To cite this article: Shapochkina, O. (2024). Kategoria stanu dawnohermanskykh mov u konteksti eliminatsii movnykh yavyshev nadlyshkovosti [The category of the state of the Old Germanic languages in the context of the elimination of linguistic phenomena of redundancy]. *Folia Philologica*, 8, 99–105, doi: <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2024/8/12>

THE CATEGORY OF THE STATE OF THE OLD GERMANIC LANGUAGES IN THE CONTEXT OF THE ELIMINATION OF REDUNDANCY LINGUISTIC PHENOMENA

The article presents various trends of research into the category of state of Old Germanic languages in the context of dynamic synchrony to eliminate linguistic phenomena of redundancy. Scientific exploration involves identifying and comparing factors that determine morphosyntactic changes in the category of state within the language areas: Gotho-Scandinavian (Gothic and Old Icelandic) and West Germanic (Gothic, Old English, Old High German and Old Saxon). The study aims to search for new universals, diachronic constants associated with formation of the category of state in Old Germanic languages within the framework of inter-areal opposition. The problem of interpreting the category of state of Old Germanic languages lies in its oppositionality, multi-aspectivity, polysemanticity, and semantic incompleteness. In particular, the study provides an external description of the paradigm of the category of state, restoration of the previous stage of development of its grammatical subsystem; establishing the paths of its genesis in dynamic synchrony. The process of emergence of the original relict class constructions of the Old Germanic languages occurred unevenly: the active state was opposed by sporadic constructions with the semes of class, reversibility, inertia (inactivity), etc.

The results of typological studies of the specifics of origin and development of the class category, its class constructions significantly expanded the idea of functioning of the class category paradigm based on the Old Germanic languages, made it possible to determine the asymmetry of class oppositions within the paradigm by areal features. The key findings in the study of the class category paradigm were ancient constructions that formed an asymmetric opposition to the active state, the quantitative indicators of such constructions and the varying degree of ability for their further grammaticalization are due to various intra- and extralingual factors. An integrated approach to the facts made it possible to explain certain deviations from the original directions of development of the category of state and thereby contributed to revealed interaction of internal and external factors of language development. The proposed methodology, results and conclusions of the scientific article can be used in further theoretical developments in the field of not only historical morphology, but also of general theory of language evolution and mechanisms of development of language systems.

Key words: category of the state, state proto-categorical construction, mediopassive, Old Germanic languages, elimination of linguistic phenomena.

Актуальність проблеми. Багатовекторність інтерпретації категорії стану – результат дефініційної розбіжності, що існує в трактуванні цього феномена й відображено у визначенні стану як категорії. Питання про визначення категорії стану є одним із найбільш дискусійних у граматичних студіях. У сучасному германському мовознавстві категорія стану (далі – КС) є однією з дискусійних і неоднозначно інтерпретованих через суперечливість її природи. Із одного боку КС – це відношення дієслівної дії до граматичного суб'єкта, з іншого – об'єктні відношення дієслова, суцільна сукупність суб'єктно-об'єктних відношень у структурі речення. Це органічно впливає зі складності самої КС, в якій зосереджено шляхи розвитку різних граматичних і лексичних явищ у парадигмі дієслова. Виокремлення на її основі різних за значенням граматичних форм передбачає провідну роль активної форми (стану), що рівноправно існує у системі кожної мови. Їй протистоїть інвентар інших морфологічно-факультативних форм, а саме пасив, медіум, рефлексив, реципрок, кооператив, каузатив, медіопасив.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У праці застосовано основні положення сучасної історичної лінгвістики: принципи аналогії

(Paul, 1898), принцип аналогізації (Lightfoot, 1991), тиску мовної системи (Crowley, 2007), механізми мовних змін (Allen, 2016; Bouzouita, 2019; Denisson, R. Hogg, 2019), елімінації (витіснення) мовних явищ надлишковості (Буніятова, 2009, 2011; Городілова, 2022).

Принцип аналогізації за Д. Лайтфутом (Lightfoot, 1991) є частиною його теорії мовної зміни, що містить ідеї «катастрофічного» оновлення граматичних систем через реаналізацію дослідниками-лінгвістами певних структур. Аналогізація в цьому контексті є механізмом, за допомогою якого нові мовні форми поширено внаслідок реаналізу та спрощення граматичної системи. Д. Лайтфут використовує поняття «граматичної катастрофи» (катастрофічної зміни) для пояснення різких зрушень у мовній історії. Коли певна структура стає непрозорою або складною, аналогізація діє як спрощувальний механізм, що допомагає відновити рівновагу в мовній системі (Lightfoot, 1991).

Слід зазначити, що принцип аналогізації застосовано на прикладі розвитку КС в давньогерманських мовах, де зафіксовано перехід від синтетичних форм PASSIV до аналітичних станових пракатегорійних конструкцій (далі – СПК) із допоміжними дієсловами. У найдав-

ніших етапах розвитку КС германських мов (наприклад, готська, давньоісландська мови) це презентовано MEDIOPASSIV або специфічними формами дієслова. У готській мові збережено релікти пасивних форм із основою на *-da*, напр.: *sokjada* «був шуканий» (від *sokjan* «шукати»). Медіопасивні суфікси не узгоджено із загальними моделями дієвідмінювання. У давньогерманських мовах активно вживається аналітична стратегія вербалізації КС через допоміжні дієслова (*wairþan*, *verða*). У давньоісландській мові замість пасивних форм на *-sk* (як у *finna-sk* «бути знайденим») поширено аналітичні конструкції типу: *það er fundið* «це знайдено» (досл. «це є знайдене»). У давньосаксонській мові аналогічно наявні СПК на основі допоміжного дієслова *werthan* («ставати»), напр.: *he ward geslagen* «він був побитий». У давньовірхньонімецькій мові (VIII–XI ст.) активізовано перехід до конструкцій з AUX (копула, дієслово-зв'язка) *werdan* + PTCLP II, що в подальшому стало основним механізмом вираження PASSIV в сучасній німецькій (*er wird geschlagen*). КС давньогерманських мов проходить закономірний механізм генези за рахунок механізмів мовних змін під ефектом тиску мовних систем. (Crowley, 2007).

Елімінацію мовних явищ досліджували також на прикладах граматики індоевропейських мов А. Мейє (Meillet, 1903); у контексті граматичної економії Е. ван Гелдерен (Gelderen, 2004); аргументної структури германських дієслів: порівняльно-історичний підхід Й. Бардаль (Barðdal, 2008); теорії мінімалізму Н. Хомський (Chomsky, 2000); симетричного синтаксису та морфології Д. Емондс (Emonds, 1985); теорії залежності Р. Гадсон (Hudson, 1984) та ін.

Мета дослідження. Основною метою дослідження є встановлення діахронної константи станових практичних конструкцій давньогерманських мов у межах історичної опозиції західногерманського та готско-скандинавського ареалів у контексті елімінації мовних явищ надлишковості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Завдяки елімінації мовних явищ надлишковості (Городілова, 2022) у давньогерманських мовах КС поступово витісняє (втрачає) функціональне дублювання частини граматичних показників (Буніятова, 2008, 2021). Наприклад, у готській мові КС зберегла MEDIOPASSIV у PRET

(*saihvada* «я бачився»), тому не розвинула повністю аналітичні пасивні конструкції, проте аналітичний PASSIV (із *wairþan*) вже бере свій початок (*þu wairþis gabrannai* «ти будеш спалений»). У давньоанглійській мові КС втратила свої медіопасивні форми (які ще були засвідчені в готській мові), натомість повністю перейшла до AUX «*wesan/beon* + PTCLP II» (статичний PASSIV) та AUX «*weorðan* + PTCLP II» (динамічний PASSIV). Зворотні дієслова у давньоанглійській мові не розповсюджено так, як у давньоісландській. У давньовірхньонімецькій мові подібно до давньоанглійської, не було власних медіопасивних флексій. Задекларовано елімінацію прадавніх форм – AUX AUX *sîn/wesan* + PTCLP II (результативний PASSIV) і AUX *werdan* + PTCLP II (процесуальний PASSIV), які стали доміантними. У давньосаксонській мові генеза КС була подібна до давньовірхньонімецької, але повільніше розвивала аналітичні конструкції: AUX *werthan* + PTCLP II ще не була повністю поширеною. У давньоісландській (давньопівнічній) мові КС зберегла зворотні дієслова (*-sk*), що частково замінили аналітичний PASSIV. Проте набуває розповсюдження СПК AUX «*verða* + PTCLP II» (динамічний PASSIV), що конкурувала із СПК зі зворотними дієсловами із основою на *-sk*.

Таким чином загальна схема елімінації отримує наступні граматичні показники у процесі генези: у західногерманському мовному ареалі, зафіксовано відсутність MEDIOPASSIV із подальшою його заміною на інертивні (бездіяльнісні) СПК із PTCLP II, СПК із AUX *werdan* + PTCLP II та AUX AUX *sîn/wesan* + PTCLP II. У готско-скандинавському мовному ареалі наявне збереження зворотних дієслів (*-sk*), що конкурували з СПК AUX *verða* + PTCLP II. У готській мові задекларовано MEDIOPASSIV та СПК із дієсловами IV класу із закінченням на *-nan*, які стали праосновою для розвитку аналітичного PASSIV. Зауважимо, що елімінація зайвих, надлишкових граматичних засобів була рушійним механізмом упорядкування СПК у давньогерманських мовах. Отже, усі давньогерманські мови мали надлишкові засоби семи пасивності, що часто дублювали одна одну (Emonds, 1985; Barðdal, 2008).

Пропонуємо перелік основних рушійних механізмів процесу надлишковості у парадигмі КС давньогерманських мов: 1) медіопа-

сивні форми (у готській): готська мова зберігала MEDIOPASSIV (-*da* у PRET) (*saihvada* «я бачився»), цей стан охоплював як пасивні, так і зворотні значення, що зменшувало потребу в аналітичних конструкціях, напр.: *Usmernoda þan þata waurd* (The Wulfila Bible, Luke V, 15) – «розповсюдилася тоді ця звістка»; 2) зворотні дієслова (-*sk* у давньоісландській). Давньоісландська мова мала у своєму арсеналі дієслова із основою на -*sk*, що вербалізувало медіопасивність, рефлексивність і спонтанність (*hann dreþask* «він вбивається / його вбивають»), напр.: двн.-ісл. *Enn Harl a Sibo, Þorsteins sonr let skirask snimhendes* (Poetic Edda, 2011: 53) – «А Харл з Сиду, син Торстейна, водночас звелів **охрестити себе**». Це надало змогу конкуренції з PASSIV через *verða* («ставати») або *vera* («бути»); 3) аналітичні СПК (давньоанглійська, давньоверхньонімецька, давньосаксонська мови): у західногерманському мовному ареалі розвинено такі конструкції, які початково перекривали функції СПК із MEDIOPASSIV й зворотних СПК: AUX «*sîn/wesan* + PTCLP II» (результативна сема пасивності) та «*werdan/weorðan* + PTCLP II» (процесуальна сема пасивності), напр.: двн.-верхн.-нім. *Zacharias uuard gitruobit thaz sehenti* (Ludwigslied, 5-55) – «Захарій **був засмучений**, бачачи це»; двн.-верхн.-нім. *in brug, thiu uuas ginemnit Bethleem* (Nibelungenlied, 2017: 7-39) – «у місто, яке **названо** Віфлеємом».

Загальні показники надлишковості у парадигмі КС давньогерманських мов, одержані в результаті аналізу матеріалу, унаочнено у таблиці 1.

Варто також врахувати принцип аналогії за Г. Паулем (Paul, 1898), як рушійну силу у генезі КС давньогерманських мов. Вищезазначений принцип відіграє ключову роль у генезі КС в давньогерманських мовах. Аналогію тут засвід-

чено як механізм морфо-синтаксичної перебудови, у разі, коли мовні зміни поширено через узгодження нових форм із вже існуючими моделями. У парадигмі КС давньогерманських мов зафіксовано такі процеси генези: 1) морфологічне вирівнювання (зникнення MEDIOPASSIV через уподібнення до АКТИВ); 2) розширення аналітичних СПК (за зразком уже існуючих результативних чи процесуальних структур); 3) функційне узгодження (перенесення моделей із споріднених синтаксичних конструкцій).

Розглянемо на прикладі давньогерманських мов процеси генези КС за ареальним принципом. У готско-скандинавському мовному ареалі, наприклад, у готській мові, притаманне часткове збереження MEDIOPASSIV через морфологічну аналогію. Принагідно нагадаємо, що готська мова мала MEDIOPASSIV у PRET (*saihvada* «я бачився»), що формально відмінний від активних форм. Якщо провести аналогію із АКТИВ та претеритальні медіопасивні форми зникли, оскільки конструкції стали наслідувати активні парадигми. Можна простежити аналогію до латинської перфектної системи: виникає конструкція AUX *wairþan* + PTCLP II як аналог латинського пасивного PERF (*factus est* «було зроблено») або аналогію до сучасного німецького PERF (*haben* + PTCLP II), тут закладено основу майбутніх германських аналітичних форм PASSIV. Готська мова демонструє перехідний стан: MEDIOPASSIV ще існує, але аналітичний PASSIV починає свою генезу за аналогією до латинських моделей.

Якщо брати до уваги генезу КС давньоісландської мови, то у цьому випадку домінуючим є збереження зворотних дієслів через аналогію до медіальної системи (Paul, 1898). Це означає те, що давньоісландська мова ще не розвинула аналітичний PASSIV так широко, як у західногерманському мовному ареалі, тому

Таблиця 1

Загальні показники надлишковості у парадигмі КС давньогерманських мов

Мова	MEDIOPASSIV	REFL VERB	<i>werdan/wesan</i> + PTCLP II	<i>sîn/wesan</i> + PTCLP II
Гот.	+ збережено	– відсутній	+ розвивається	– слабкі
Двн.-англ.	– втрачено	– не розвинений	+ основні СПК (сема пасивності)	+ результативні
Двн. верхн.-нім.	– втрачено	– поодинокі випадки	+ основні СПК (сема пасивності)	+ результативні
Двн.-сакс.	– втрачено	– поодинокі випадки	± нестійкі	+ результативні
Двн.-ісл.	– втрачено	+ основний механізм	+конкує зі -sk	– слабкі

що їй притаманний морфологічний механізм – дієслова зворотного стану із основою на (-sk). Інакше кажучи, для КС давньоісландської мови властиве тяжіння до зворотних конструкцій, дієслова із основою на -sk поступово розширюють свої функції на медіопасивні семи (*hann dreþask* «він вбивається / його вбивають»). За аналогією до латинських PERF виникає СПК AUX *verða* + PTCLP II, яка втілює семи процесуального пасиву (*hann varð dreþinn* «він був убитий»). Виникає так звана граматична конкуренція або протистояння: дієслова із основою на -sk залишаються через морфологічну аналогію, а СПК AUX *verða* + PTCLP II розвинувся через аналогію до латинських і континентальних германських моделей. Отже, давньоісландська мова зберегла морфологічний MEDIOPASSIV (-sk) через аналогію до зворотних дієслів, але аналітичний пасив набуває розповсюдження під впливом контактів із латинськими та західногерманськими моделями СПК.

КС західногерманського мовного ареалу має специфічні граматичні показники, які можна простежити за принципом аналогії. КС давньоанглійської мови не мала MEDIOPASSIV і використовувала аналітичні СПК: результативний PERF – AUX *wesan* + PTCLP II набуває значення статичного PASSIV (*hē wæs slægen* «він був убитий» = «він перебував у стані вбитого»). Процес аналогії СПК AUX *werdan* + PTCLP II (готської моделі) є дотичним до СПК AUX *weorðan* + PTCLP II (давньоанглійської моделі), яку можна трактувати як динамічний PASSIV (*hē weorðed gecoren* «він стає обраним»). Таким чином, давньоанглійська мова втратила MEDIOPASSIV та розвинула СПК

із семою аналітичного PASSIV за моделлю результативних конструкцій.

У давньоверхньонімецькій мові превалює аналітичний PASSIV через аналогію до конструкцій сучасного PERF. Давньоверхньонімецька мова розвинула аналітичний PASSIV, повністю втративши морфологічний MEDIOPASSIV. Тут зафіксовано різні процеси аналогізації до конструкцій із PERF: AUX *sîn* + PTCLP II із семами результативного стану (*er ist gischlagan* «він є битий» → «його було вбито»); до дієслівного стану AUX *werdan* + PTCLP II, сформовано активну структуру із семою пасивності (*er wirth gischlagan* «він стає битим»), до латинських конструкцій: утворення пасиву слідує схемі *factus est* («було зроблено»). Отже, давньоверхньонімецька мова реінтерпретувала перфектні конструкції в пасивні за аналогією до латинських і германських моделей СПК.

Давньосаксонська мова займає проміжну позицію: принцип аналогії у даному випадку можна застосувати до результативних конструкцій AUX *sîn* + PTCLP II із семами пасивності. Наявна функційна конкуренція між зазначеною вище СПК та AUX *werdan* + PTCLP II, де остання набуває менш інтенсивного впливу. Конкуренція між цими моделями СПК затримала повний перехід у давньосаксонській мові до аналітичного пасиву. Давньосаксонська мова ще зберігала результативний PASSIV як основний, але аналогія до динамічного PASSIV (із *werdan*) уже починала діяти. У таблиці 2 за результатами аналізу матеріалу наведемо характеристику КС давньогерманських мов за принципом аналогії між граматичними показниками становості (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика КС давньогерманських мов за принципом аналогії між граматичними показниками становості

Мова	Аналогія до активу	Аналогія до перфекта	Аналогія до латинських конструкцій	Аналогія до зворотних дієслів
Гот.	+ (медіопасив ослаблений)	+ (перфект-пасив формується)	+ (через <i>wairþan</i>)	– (відсутні)
Двн.-ісл.	– (медіопасив збережений)	+ (через <i>verða</i>)	± (обмежено)	+ (зворотні дієслова із основою на -sk)
Двн.-англ.	+ (медіопасив втрачено)	+ (через <i>wesan/ weorðan</i>)	+ (через <i>beon/weorðan</i>)	– (відсутні)
Двн. верхн.-нім.	+ (немає медіопасиву)	+ (через <i>sîn/werdan</i>)	+ (сильний латинський вплив)	– (відсутні)
Двн.-сакс.	+ (перехідний стан)	+ (через <i>sîn</i>)	± (слабкий вплив)	– (відсутні)

Зауважимо, що принципи механізму мовних змін (Allen, 2016; Bouzouita, 2019; Denisson, Hogg, 2019) та принципи аналогії та аналогізації (Paul, 1898; Lightfoot, 1991) пояснюють перехід від морфологічного MEDIOPASSIV до аналітичних СПК із семами PASSIV у давньогерманських мовах, залежно від внутрішніх і зовнішніх екстра- та інтралінгвальних чинників.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У давньогерманських мовах існував континуум між ACTIV і СПК, які містять семи пасиву. Ці конструкції в різних мовах набували специфічних рис, що дозволило простежити їх діахронний розвиток у двох мовних ареалах. Гото-скандинавський ареал презентовано готською та давньоісландською мовами. Готська мова демонструвала СПК із семами динамічного пасиву AUX *wairþan* + PTCP II (*gawaurþans* «зроблений»). Давньоісландська мова мала у своєму арсеналі дієслова із основою на *-sk*, які були ядром СПК із семами зворотності, що мали середньостанове або пасивне значення, напр. *dreþask* «вбиватися») та СПК із AUX *verða* + PTCP II (*hann varð dreþinn* «він був убитий»). У західногерманському мовному ареалі давньонімецька та давньосаксонська мови налічували значну кількість СПК із AUX *werdan* + PTCP II (*er wart geslagen* «він

був вдарений (поранений)») та СПК із AUX *sīn/wesan* + PTCP II (*er ist geslagen* «він убитий»), результативна сема). На противагу давньоанглійська мова – СПК із AUX *weorþan* + PTCP II (*he wearþ gecorene* «він був обраний») та СПК із AUX *bēon* + PTCP II (*he is gecorene* «він є обраний»). Таким чином, зафіксовано дві тенденції: 1) гото-скандинавська стратегія: використання рефлексивних форм (*-sk*) як проміжного етапу між ACTIV і PASSIV, а також розвинена конструкція AUX *verða* + PTCP II; 2) західногерманська стратегія: поступове формування PASSIV через AUX *werdan* + PTCP II з подальшим закріпленням AUX *sīn* + PTCP II для результативного стану.

Цінність типологічних історичних студій для розуміння тенденцій еволюції мов окремих груп і виведення мовних універсалій складно переоцінити. Завдяки опрацюванню значного масиву давньогерманських пам'яток вдалося змоделювати типову структуру досліджуваної категорії та її конкретні реалізації в мовах, що вивчалися. Перспективи дослідження відкривають способи вербалізації КС, властиві природній мові як такій, дають можливість зрозуміти їх сучасний стан та здійснити вивчення парадигми КС германських мов різних періодів розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буніятова І. Р. Типологія мовних змін в історичній перспективі. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*, Вид. Центр КНЛУ. Київ, 2009. № 12. Т.1. С. 57–65.
2. Буніятова І. Р. Еволюція динамічних систем (на матеріалі деяких індоєвропейських мов). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов*. Харків, 2011. № 66 (954). С. 159–165.
3. Буніятова, І. Р. Шляхи розвитку мовних систем: еволюція і катастрофа. *Магістеріум: Мовознавчі студії*. Київ, 2011. №43. С. 3–8.
4. Городілова Т. М. Явище полінегації в історії німецької та англійської мови: випадок надлишковості. *Актуальні питання іноземної філології*. №16. 2022. С. 10–17.
5. Allen C. L. *Case Marking and Reanalysis: Grammatical Relations from Old to Early Modern English*. Oxford University Press. 1999.
6. Allen C. L. *Topics in Diachronic English Syntax*. Garland Publishing. 1980.
7. Barðdal J. *Productivity: Evidence from case and argument structure in Icelandic*. John Benjamins. 2008.
8. Bouzouita M., Breitbarth, A., Danckaert, L., & Witzhausen E. (Eds.). *Cycles in Language Change*. Oxford University Press. 2019.
9. Chomsky N. *Minimalist Inquiries: the Framework. Step by Step*. In Roger Martin, David Michaels & Juan Uriagereka (Eds.), *Step by Step: Essays on Minimalist Syntax in Honor of Howard Lasnik*. MIT Press, 2000. P. 89–155.
10. Crowley T. *An introduction to historical linguistics* (4th ed.). Oxford University Press. 2007.
11. *Das Nibelungenlied. Text und Einführung*. 2. Auflage. Hermann Reichart (Hrsg.). De Gruyter. 2017.
12. Denison D., Hogg R. *Stable variation in multidimensional competition*. In A. Breitbarth, M. Bouzouita, M. Farasyn, & L. Danckaert (Eds.). *The Determinants of Diachronic Stability*. Amsterdam: John Benjamins, 2019. P. 39–61.
13. Emonds J. E. *A unified theory of syntactic categories*. Springer. 1985.
14. Gelderen van E. *Grammaticalization as economy (Linguistik Aktuell/Linguistics Today 71)*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 2004. Pp. 320.

15. Hudson R. A. Invitation to linguistics. Basil Blackwell. 1984.
16. Lightfoot, D. W. How to set parameters: Arguments from language change. MIT Press. 1991.
17. Ludwigslied. URL: http://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/09Jh/Ludwigslied/lud_text.html (дата звернення 26.08.2024)
18. Meillet A. Introduction à l'étude comparative des langues indo-européennes. Hachette. 1903.
19. Paul H. Prinzipien der Sprachgeschichte. Dritte Auflage. Halle: Max Niemeyer. 1898.
20. Poetic Edda. Old Norse-English diglot. (2011). Old Norse: Karl Hildebrand and Hugo Gering, English: Henry Adams Bellows. Melbourne.
21. The Wulfila Bible (The Gothic Bible). URL: https://wulfila.verbix.com/#google_vignette (дата звернення 26.08.2024)

REFERENCES:

1. Buniiatova, I. R. (2009). Typolohiia movnykh zmin v istorychnii perspektyvi [Typology of language changes in historical perspective]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Serii Filolohiia*, 12(1), 57–65 [in Ukrainian].
2. Buniiatova, I.R. (2011). Evoliutsiia dynamichnykh system (na materialy deiakykh indoieuropeiskykh mov) [Evolution of dynamic systems (based on the material of some Indo-European languages)]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Serii: Romano-hermanska filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov*. Kharkiv, 66(954), 159–165 [in Ukrainian].
3. Buniiatova, I. R. (2011). Shliakhy rozvytku movnykh system: evoliutsiia i katastrofa [Paths of development of language systems: evolution and catastrophe]. *Mahisterium: Movoznachchi studii*. Kyiv, 43, 3–8 [in Ukrainian].
4. Horodilova, T. (2022). Yavysheche polinehatsii v istorii nimetskoi ta anhliiskoi movy: vypadok nadlyshkovosti [The phenomenon of polynegation in the history of German and English: a case of redundancy]. *Aktualni pytannia inozemnoi filolohii*, 16, 10–17 [in Ukrainian].
5. Allen, C. L. (1999). Case Marking and Reanalysis: Grammatical Relations from Old to Early Modern English. Oxford University Press.
6. Allen, C. L. (1980). Topics in Diachronic English Syntax. Garland Publishing.
7. Barðdal, J. (2008). Productivity: Evidence from case and argument structure in Icelandic. John Benjamins.
8. Bouzouita, M., Breitbarth, A., Danckaert, L., & Witzgenhausen, E. (Eds.). (2019). Cycles in Language Change. Oxford University Press.
9. Chomsky, N. (2000). Minimalist Inquiries: the Framework. Step by Step. In Roger Martin, David Michaels & Juan Uriagereka (Eds.), Step by Step: Essays on Minimalist Syntax in Honor of Howard Lasnik (pp. 89–155). MIT Press.
10. Crowley, T. (2007). An introduction to historical linguistics (4th ed.). Oxford University Press.
11. Das Nibelungenlied. Text und Einführung. (2017). 2. Auflage. Hermann Reichart (Hrsg.). De Gruyter.
12. Denison, D., & Hogg, R. (2019). Stable variation in multidimensional competition. In A. Breitbarth, M. Bouzouita, M. Farasyn, & L. Danckaert (Eds.). The Determinants of Diachronic Stability. Amsterdam: John Benjamins, 39–61.
13. Emonds, J. E. (1985). A unified theory of syntactic categories. Springer.
14. Gelderen van, E. (2004) Grammaticalization as economy (Linguistik Aktuell/Linguistics Today 71). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
15. Hudson, R. A. (1984). Invitation to linguistics. Basil Blackwell
16. Lightfoot, D. W. (1991). How to set parameters: Arguments from language change. MIT Press.
17. Ludwigslied. Retrieved from: http://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/09Jh/Ludwigslied/lud_text.html
18. Meillet, A. (1903). Introduction à l'étude comparative des langues indo-européennes. Hachette.
19. Paul, H. (1898). Prinzipien der Sprachgeschichte. Dritte Auflage. Halle: Max Niemeyer.
20. Poetic Edda. Old Norse-English diglot. (2011). Old Norse: Karl Hildebrand and Hugo Gering, English: Henry Adams Bellows. Melbourne.
21. The Wulfila Bible (The Gothic Bible). Retrieved from: https://wulfila.verbix.com/#google_vignette